

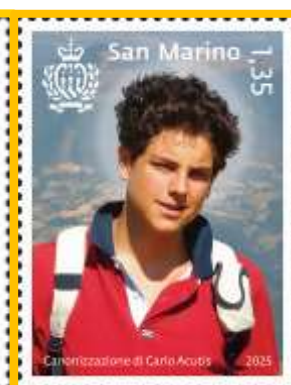

SV. GABRIEL

Ročník XXXIV – 2025 číslo 4(129)

INFORMAČNÝ BULLETIN SPOLOČENSTVA ZBERATEĽOV
FILATELISTICKÝCH MATERIÁLOV S KREŠŤANSKOU TEMATIKOU
NA SLOVENSKU

SV. CARLO ACUTIS SV. PIER GIORGIO FRASSATI

Svätorečenie
7. septembra 2025

Spoločné vydanie Vatikánu, Talianska, San Marína
a Suverénneho štátu Maltézskych rytierov

Vydáva SSG pre internú potrebu svojich členov.

Číslo 129 - zostavil a technicky zrealizoval: Ján Vallo
- vyšlo dňa: 10.9.2025
- náklad: 75 kusov
- nepredajné
- neprešlo jazykovou úpravou

Protektor: J.E. prof. ThDr. Mons. Viliam JUDÁK, PhD.
Predseda: Ján VALLO, Štefana Straku 3/3, 914 01 Trenčianska Teplá
mobil: 0911-811099; E-mail: janvallo@gmail.com
Podpredseda: Ján RUSNÁK, č.p. 137, 038 41 Košťany nad Turcom, tel.: 0910-891111
Tajomník : Radoslav ŠIMKO, č.p 325, 082 13 Demjata; tel.: 0904-528137
Hospodár: Ľuba TARABOVÁ, Hliny 1300/123, 017 01 Považská Bystrica, tel.: 0949-413891
Kronikár: Stanislav ZAHORŇACKÝ, Malé Lednice 118, 01816 Domaniža, tel.: 042-4394827
Revízor: Stanislav ZAHORŇACKÝ, Malé Lednice 118, 01816 Domaniža, tel.: 042-4394827

Bankové konto: Spoločenstvo Sv. Gabriel, Hradné nám.7, 95050 Nitra
Československá obchodná banka (ČSOB), IBAN: SK31 7500 0000 0040 0813 0086

Internetová stránka: www.svgabriel.sk

Hodnotenie bulletinu Sv. Gabriel na výstavách:

Veľká strieborná medaila: POPRADFILA 2012, GALAFILA 2014, POPRADFILA 2018
Strieborná medaila: GNIEZNO '99, LICHEŇ 2000, BRATISLAVAFILA 2023
Postriebrená medaila: EKOFILA '93 Nitra, NITRA 2006, GALAFILA 2007,
NITRAFILA 2008, NITRA 2011, NITRAFILA 2013, NITRAFILA 2018
Bronzová medaila: Chorzów 2001

Alle ausländischen Interessanten für die Mitgliedschaft und das Bulletin können sich an die Anschrift des Vorsitzendes (Ján Vallo) wenden.

All collectors who are interested in the membership and the bulletin may write to the address of the president (Ján Vallo).

Z obsahu:

- pozvánka na stretnutie
- príhovor predsedu
- Jubilejné roky V.
- sakrálné veci vo filatelii /27
- pluralita kríža /18
- Nicejský koncil
- koniec osmanov v Strednej Európe
- apoštol sv. Ondrej
- začiatky SSG na Slovensku
- novinky Slovenskej pošty
- novinky Českej pošty
- kronika Sv. Gabriela
- členské príspevky a základňa

Ďalšie číslo bulletinu by sme chceli vydať v decembri 2025. Prosím o zasielanie príspevkov do 1.decembra 2025.

Vydané s finančnou podporou MD SR

MINISTERSTVO
DOPRAVY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vedenie SSG si dovoľuje čo najsrdečnejšie pozvať všetkých svojich členov na

68.stretnutie Spoločenstva Sv. Gabriel,

ktoré sa uskutoční **v sobotu 25.októbra 2025 v Trenčianskej Teplej v pastoračnom centre arcibiskupa Eduarda Nécseya (Štefana Straku 3/3)** s týmto programom:

- 8.00 - sv. omša vo farskom kostole sv. Matúša
 - 8.30 - prezentácia (možnosť vzájomných rozhovorov a výmeny filatelistického materiálu)
 - 10.00 - privítanie a otvorenie
 - zhodnotenie činnosti za uplynulé obdobie
 - organizačné otázky a diskusia
 - 11.30 - výmena filatelistického materiálu
- O tradičné občerstvenie je v priebehu rokovania postarané.

V Trenčianskej Teplej sa stretáme už po desiatykrát. Verím, že práve pre dobrú polohu obce a dostupnosť vlakového i autobusového spojenia stretneme sa znovu v hojnom počte a stretnutie bude vydarené.

Samozrejme, nezabudnite si zobrať so sebou i filatelistický materiál na výmenu.

Mapku Trenčianskej Teplej s vyznačením miesta stretnutia nájdete na prebale bulletinu.

Milí priatelia!

Prázdninové a dovolenkové obdobie je už za nami a so skracujúcimi dňami a dlhšími večermi sa pomaly asi vraciame i k filatelii. V septembri už pravidelne dostávate do rúk i ďalšie číslo nášho bulletinu Sv. Gabriel. Dnes do neho prispeli K. Vydrová, O. Gáťa, Ľ. Kaľavský, J. Rusnák a zbytok som doplnil ja. Myslím si, že pokračujeme v zaujímavých príspevkoch a tak verím, že každý z vás si niečo vyberie, čo ho poteší i spoločensky, duchovne a filatelisticky obohatí. Opäť vás všetkých povzbudzujem – píšite!!!

Ako som už v úvodníku v minulom čísle napísal, že čaká ma termínmi preplnený jún a potom i bohatý program na prázdniny, tak je to často „človek mieni, Pán Boh mení“. Jún som mal ozaj preplnený a hneď začiatkom júla som bol s pútnikmi na farskej púti v Ríme, ktorá po všetkých stránkach vyšla veľmi dobre. No po púti sa ozvali ľadvinové kamene a tak zbytok prázdnin som už „presedel“ doma. Bola tam i operácia a ďalšie dva chirurgické zákroky a popritom vo farnosti pastoračia (občas mi niekto pomohol, lebo jednoducho po tých zákrokoch som bol „neschopný“). Teraz sa síce ešte stále z toho spamätávam, no pastoračia už je naplno a tiež ako vidíte i bulletin som dal nejako dokopy. Snáď sa mi ešte do konca roka podarí aspoň na týždeň-dva niekde si ísť oddýchnuť a zregenerovať.

Pani hospodárka ma informovala, že nám na účet nabehlo už 649€ z 2% daní, čo je približne tak isto, ako bolo minulý rok. Pán Boh zaplať všetkým, ktorí nás takto podporili.

Čo sa týka filatelie, tak ani neviem, či od júna boli nejaké akcie. Viem, že ešte v júni bolo stretnutie členov Klubu Fera Horniaka v Kostol'anoch pod Tribečom. Teraz začiatkom septembra bol v Prahe veľtrh Sběratel, na ktorom viem, že boli i viacerí naši členovia. Včera som dostal pozvánku na otvorenie výstavy F. Horniaka „Svet známok“ na nedeľu 14.septembra do Žikavy (je na našej internetovej stránke). Koncom októbra by mali byť vianočné známky – snáď bude i inaugurácia v Košiciach a Vianočná pošta v Rajeckej Lesnej, v novembri by to mala byť ešte synagóga v Trenčíne a jedno Umenie má i „veže bratislavských kostolov“. Snáď bude v decembri i Deň poštovej známky a predvianočné stretnutie Klubu Fera Horniaka. No a to najhlavnejšie – nezabudnúť!!! – v sobotu 25.októbra naše jesenné stretnutie v Trenčianskej Teplej (skúsím zas pripraviť nejaké prekvapenie).

Prajem vám požehnané jesenné dni (i pri filatelii) a na stretnutie s vami sa teší

Ján Vallo, predseda SSG

Jubilejné (sväté) roky – V. – (chronológia 1900 – 1975)

Jubilejný rok 1900. Devätnáste storočie zanechalo bohaté dedičstvo, ale plné napätí, bezvýchodiskových situácií a vnútrocirkevných spochybnení, ktoré boli vzdialené od univerzalistickej syntézy. Európska civilizácia stála na prahu 20.storočia vnútorne rozdelená. Základné rozdelenie bolo medzi svetom a Cirkvou, no i samotné kresťanstvo sa vnútorne trieštilo na rôzne spoločenstvá a vyznania. Tieto vnútroeurópske rozdelenia boli vštepené na iné kontinenty s mierou pokroku európskej hegemonie. Vzor kresťanského života, ktorý sa zakladal na európskej kultúre sa nedal zosúladiť so svetovou misiou evanjelia. Je tu už predzvesť „súmraku“ európskej éry. Na tomto základe sa začali rysovať nové spoločenské sily a nové iniciatívy, ktoré si stavali za cieľ prekročenie jestvujúcich bariér. Toto spôsobilo, že sa pred Cirkvou črtali nové, dovtedy neznáme úlohy. Vznikla nutnosť prispôbiť pastoračnú činnosť Cirkvi novým podmienkam a spoločensko-náboženským potrebám.

Jubilejný rok 1900 bol vyhlásený 11.mája 1899 bulou *Prosperante at exitim saeculo* vo Vatikánskej bazilike. Prípravy boli intenzívne tak zo strany Cirkvi, ako aj zo strany laikov, ktorí sa usilovali prejaviť všestrannú podporu všetkým náboženským podujatiam. Mesto Rím sa medzičasom zmenilo, rozrástlo a bolo už začlenené do teritória Talianska ako jeho hlavné mesto. Nastúpená cesta náboženského mieru však spôsobila ovzdušie uvoľnenia medzi Talianskom a Cirkvou a Jubilejný rok podporili i kráľ Umberto I., taliansky senát i snemovňa poslancov.

Ráno 24.decembra 1899 za všeobecného jasotu obrovského davu pápež Lev XIII., deväťdesiatročný, no ešte plný síl, vo Vatikánskej bazilike otvoril Svätú bránu. Pápež Lev XIII. pri príležitosti Jubilejného

svet Božskému Srdcu Ježišovmu. Jedným z nepopierateľných prvkov Jubilea 1900 bola revolúcia v typológii pútí, vyvolaná vznikom železničnej siete. Problémy pútnikov s cestou do Ríma sa stali bezpredmetnými a okrem „bohatých“ pútnikov mohli prísť i mnohí „chudobní“. Zmenila sa aj mystika pútnika – zo stredovekého sa stal „náboženský turista“. Zmenilo sa aj zloženie pútí – už nie sú to jednotlivci, alebo malé skupiny, ale kolektívne púte s dvoma až troma tisíckami osôb. Novým v tomto období bola aj skutočnosť, že pútnikov už neprijímali bratstvá, ale laici – dobrovoľníci organizovaní v združeníach, ktorí i pomáhali pútnikom v rôznych duchovných i organizačných záležitostiach. Po prvýkrát v dejinách Cirkvi sa v Jubilejnom roku 1900 o polnoci 31.januára vystavila Najsvätejšia sviatosť oltárna vo všetkých katolíckych kostoloch sveta. Organizácia púti bola obdivuhodná a počet pútnikov vysoký.

Počas Svätého roku 1900 sa organizoval antiklerikálny kongres, ktorý mal pripomenúť 300 rokov od upálenia Giordana Bruna, tento kongres stanovil návštevu „štyroch laických bazilík“ – Panteón, Gianicolo, Porta Pia a Campidoglio.

Jubilejný rok 1925. Medzi Jubileom 1900 a 1925 sa odohralo veľa významných udalostí – stačí uviesť prvú svetovú vojnu, Októbrovú revolúciu, zrod národno-socialistického hnutia v Nemecku, v Taliansku vzostup fašizmu. Druhý svätý rok storočia prebiehal v mimoriadne chúlостivej dobe medzi dvoma vojnami. Pápež Pius XI. Musel hľadať formu, aby v čase blížiaceho sa vypuknutia druhej svetovej vojny reagoval na nové náboženské a sociálne požiadavky a zároveň uchránil v čo najväčšej možnej miere slobodu a poslanie Cirkvi. Pápež v bule, ktorou vyhlásil Jubileum 1925 vytýčil tri ciele, ktoré sa mali dosiahnuť

s Božou pomocou, dobrou vôľou a zapojením všetkých veriacich i neveriacich – mier medzi národmi, jednota rozdelených bratov a vyriešenie problémov týkajúcich sa Svätej zeme.

júci deň sa zúčastnili pontifikálnej sv. omše v Bazilike svätého Petra, po ktorej ich prijal Pius XI. na Damazovom námestí vnútri Vatikánu. Pápež vo svojom príhovore okrem iného povedal: „Hľa, naozaj jedna z najkrajších púti pre oko a najmilších Nášmu otcovskému srdcu!... tu ste všetci zjednotení – v rozličnosti obradu latinského a gréckeho, v rozmanitosti reči a rodu. Tu ste Slováci, Maďari a Rusíni. Tu ste všetci s jedinou starosťou: s myšlienkou na svoje duše a so starosťou obohatiť sa pokladmi svätého jubilea.“

Cirkvi, akú nebolo vidno už stáročia a aká sa vraj už sotva zopakuje.

Nekatolícky svet nielenže neprijal vyhlásenie jubilea priaznivo, ale ako to vyplýva z článkov dobovej tlače sa o ňom vyjadroval nelichotivo, zlomyseľne a hrubo.

Jubilejný rok 1950. Bol vyhlásený, ako to bolo zvykom, na Nanebovstúpenie 26.mája 1949 bulou *Iubileum maximum* vo všetkých štyroch rímskych bazilikách. Bolo to v čase krízy západnej civilizácie, ktorá sa prejavila vznikom totalitných režimov vo východnom bloku. Mnohé národy tretieho sveta sa postupne oslobodzovali spod koloniálnej nadvlády. Priemyselný rozvoj nadobudol veľmi progresívny dynamizmus a s tým súvisela rastúca urbanizácia a nové sociálne konflikty. Povojnové obdobie umožnilo ľahší prístup k vzdelávaniu,... z tohto vyplynul aj vznik nových modelov životného štýlu, spochybnil sa niektoré princípy dovtedy považované za nedotknuteľné. Náboženstvo sa formálne rešpektovalo, no zároveň bolo prísne vymedzené do súkromnej sféry a kontrolované štátom. V cirkevnom živote bolo veľa formalizmu, no začínali sa objavovať znaky skutočnej obnovy (vznik nových rehoľných kongregácií, „Katolícka akcia“, vznik nových katolíckych univerzít, „aggiornamento“, duchovná obroda v misijných krajinách,...).

Dňa 23.decembra 1949 v predvečer otvorenia Svätej brány v Chráme svätého Petra sa Pius XII. obrátil prostredníctvom rozhlasu na celý svet s posolstvom, v ktorom definoval jubilejný rok ako: „rok veľkého návratu, veľkého odpustenia, aspoň v takej miere, v akej súčasná i nedávna doba bola poznačená odpadlivosťou a previnením. ... Nebude

dať tajomnej Božej vôli,...". Pútnici prúdili do Ríma v hojnom počte, ktorý sa ťažko porovnáva s predchádzajúcimi jubilejnými rokmi, zo všetkých kútov sveta, v duchu obnovennej solidarity, jednoty a pokoja. Počet pútnikov sa odhaduje na milióny zo všetkých kontinentov. Do Ríma prišli aj mnohí panovníci, početné hlavy štátov, oficiálne delegácie, osobnosti kultúry a vedy. Pútnici z Československa chýbali, pretože na našom území prebiehali otvorené nepriateľské postoje voči Cirkvi. Vyvrcholením Svätého roka 1950 bolo vyhlásenie dogmy o Nanebovzatí Najsvätejšej Panny Márie bulou *Minificentissimus Deus* z 1. novembra 1950 (bolo prítomných vyše milión veriacich). Pri tejto príležitosti pápež zasvätil Cirkev a svet Máriinu Nepoškvrnenému Srdcu. Záverečný ceremoniál svätého roka sa slávnostne uskutočnil v Bazilike svätého Petra, ako bývalo bežnou praxou, v predvečer Vianoc 1950. Zdalo sa, že sa všetko končí, keď Pius XII. niekoľko okamihov pred ukončením jubilejného roka oznámil celému svetu, že sa našiel hrob sv. Petra. Nasledujúci deň počas slávnostnej sv. omše pápež rozšíril jubileum na celý svet počas nasledujúceho roka. V širšom kontexte svetovej situácie a najmä úsilia o všeobecný mier Svätý rok 1950 nadobudol väčší historický význam, prekročil hranice jedného náboženstva a ukázal možnosť žiť dôstojne, civilizovane, bratsky a uvedomelo.

Jubilejný rok 1975. Aký význam mohlo mať slávenie jubilea v pluralistickej spoločnosti, či už z hľadiska kultúrneho alebo náboženského? Sám pápež Pavol VI. otvorene vyjadril námietky, ktoré by mohli zabrániť vyhláseniu Svätého roka 1975. Jubileum sa totiž mohlo javiť v rozpore s úsilím Druhého vatikánskeho koncilu, od ktorého uplynulo sotva desať rokov, zameraným na autencitu a a vnútorné prežívanie náboženstva, oproti vonkajšej ľudovej zbožnosti vnímanej skôr negatívne. Religiozita svätého roku sa vystavovala riziku, že bude skôr „religiozitou más a nie spoločenstiev“. Ukázala sa potreba vypracovať pre 20. storočie novú koncepciu jubilejného roka, ktorý by už nevyzeral ako prosté opakovanie stredovekého obrazu pozostávajúceho z davu pútnikov, z viery v odpustky a kajúcnych procesií. V apoštolskom liste „Apostolorum limina“ z 23. mája 1974 uviedol Pavol VI. uviedol základné motívy a hlavné témy „obnova a zmierenie“, ktoré nájdú svoju plnosť v Ríme, kde pútnici pri hrobách svätých apoštolov Petra a Pavla a pri spomienke na ostatných mučeníkov sa priblížia k starobylým prameňom viery a života Cirkvi, aby sa v pokání premenili, naplnili láskou a väčší spojili s bratmi v Božej milosti.

Vo svätú noc na Vianoce 1974 Pavol VI. tradičnými údermi kladiva otvoril v Chráme svätého Petra Svätú bránu. Tento obraz, zachy-

tený po prvýkrát naživo televíziou bol prenášaný do celého sveta. Veľký počet prítomných bol nielen na Námestí svätého Petra ale i v okolitých uliciach. Počas jubilea sa uskutočnili viaceré významné udalosti a stretnutia (odovzdanie misijných krížov pápežom asi 600 misionárom, stretnutie s generálnym tajomníkom OSN a rôzne ďalšie stretnutia so štátnikmi či predstaviteľmi iných náboženstiev, organizovanie výstavy, ktorá dokumentovala históriu svätých rokov, prijatie kňazov – bývalých väzňov koncentračných táborov, kongres charizmatickej katolíckej obnovy, mariologický kongres, púť vojakov, talianskej mestskej polície,...). OSN rok 1975 vyhlásila ako Medzinárodný rok ženy. Pápež podporil túto iniciatívu a pripomenul, že učenie Cirkvi už roky žiada významnejšiu rolu pre ženu v spoločnosti a ocenenie prínosu ženy v oblasti mieru a pokroku národov.

Napriek tomu, že vyhlásenie tohto jubilejného roka bolo prijímané s mnohými výhradami, možno povedať, že jubileum sa slávilo v celkom novom duchu, stalo sa veľkou udalosťou a nieslo sa v znamení zmierenia medzi kresťanmi. Počas dvanástich mesiacov prah rímskych bazilik prekročilo asi 8 miliónov veriacich. Pre veľké množstvo pútnikov, keďže vnútorné priestory boli nedostačujúce, sa všeobecné audiencie konali na Námestí svätého Petra (táto prax trvá dodnes). Sám pápež žasol nad takým návalom a neustále ďakoval pútnikom za veľkú účasť v čase, keď cirkev prechádzala vážnymi ťažkosťami.

V duchu vernosti koncilu a úprimnej otvorenosti slobode, spravodlivosti, jednoty a mieru všetkých národov zeme Pavol VI. vo vianočnú noc 24. decembra 1975 slávil obrad zatvorenia Svätej brány v Chráme svätého Petra (prostredníctvom televízie to mohlo sledovať 330-miliónov ľudí na štyroch kontinentoch).

spracoval JV

Sakrálné architektonické prvky, devocionálne a symboly vo filatelii (encyklopedický cyklus) 27. časť

Svoju úlohu a symboliku v náboženstve majú aj odevy a odevné doplnky, ktoré nosí duchovenstvo. Niektoré sú určené na bežné nosenie, iné sa používajú pri liturgii. Pod pojmom duchovenstvo sa rozumejú osoby, ktoré vykonávajú náboženské funkcie v určitej cirkvi ako svoje povolanie (klerici – študenti teológie, seminaristi; klerici – ktorí na základe príslušných svätení vykonávajú kňazskú službu t. j. diakoni, kňazi a biskupi; rehoľníci a rehoľníčky). V príspevku ponúkame výber z danej oblasti, ktorý sa nám podarilo filatelisticky ilustrovať.

Reverenda (114)

Reverenda (klerika, sutana) je dlhý vrchný neliturgický odev siahajúci od krku až k členkom. V katolíckej cirkvi ju nosia bohoslovci od určitého ročníka, kňazi a biskupi. Podľa jej farby a farebnej kombinácie s lemovaním a gombíkmi môžeme rozlíšiť aj niektoré cirkevné hodnosti a úrady, pre ktoré je

rendy zodpovedajúce farbe lemovania. V niektorých krajinách s horúcim podnebím (napr. v Afrike) sa môžu používať naprieč celým duchovno hodnostárskym spektrom biele reverendy avšak vždy s príslušnou farebnou kombináciou gombíkov a lemovania, ktorú sme uviedli pri čiernych reverendách.

Kolárik (115)

Kňazský golier (pásik) bielej alebo slonovinovej farby používaný ako súčasť reverendy alebo kňazskej košele, ktorý je nielen vonkajším identifikačným prvkom kňaza ale aj symbolom čistoty. Jeho podoba sa v priebehu stáročí cirkevných dejín a vývoja kňazského oblečenia dosť menila. Na starších fotografiách a obrazoch kňazov ho môžeme vidieť ako súvislý obručový pás po obvode celého krku. Inde iba ako biely obdĺžnikový či lichobežníkový výsek v strede čierneho reverendovho alebo košeľového goliera pod bradou. Iný ho majú niektoré rehoľné spoločenstvá. Redemptoristi a benediktíni ho nosia ako vonkajší golier v podobe ovinutého pásu okolo celého krku s úzkym prerušením v stredovej časti pod bradou. Kolárik školských bratov má podobu dvoch bielych jazykov splývajúcich od krku k hrudi.

Alba (116)

Dlhá biela košeľa používaná kňazmi ako spodný liturgický odev. Názov je odvodený od bielej farby, ktorou sa symbolicky vyjadruje čistota života a znak posväcujúcej milosti. Nie sú vylúčené ani ozdobné prvky, ktoré sa môžu v primeranej miernej podobe vyskytnúť na okrajoch rukávov a spodnom leme.

Zvyčajne ide o dierkované čipky či výšivky posvätných symbolov ako sú napríklad rôzne krížiky, strapce hrozna, obilné klasy a podobne.

Cingulum (117)

Pojmom cingulum sa označuje šnúra slúžiaca na prepásanie alby (pri liturgii), šnúra na prepásanie niektorých rehoľných odevov (napr. františkáni), alebo širšia stuha na prepásanie sutany. Pri kombinácii so sutanou má význam aj

jej farebné prevedenie, ktoré korešponduje už s vyššie spomínaným lemovaním a farbou gombíkov.

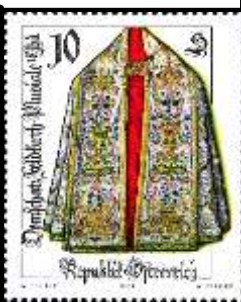
Ornát (118)

Pri svätých omšiach používajú kňazi ako vrchné liturgické rúcho ornát. Jeho farebné prevedenie zodpovedá zvyklostiam a predpisom súvisiacim s jednotlivými obdobiami liturgického roka, poprípade charakteru osobitných sviatkov a slávení. Strihový tvar prešiel v priebehu dejín rôznymi zmenami a úpravami. Prvé ornáty vyzerali ako dlhé plášte zvonového tvaru, pravdepodobne po vzore rímskych vlnených a kožených plášťov. Ich nevýhodou bolo značné prekrytie rúk, čo sťažovalo vykonávať niektoré bohoslužobné úkony a gestá. Preto sa v období gotiky pristúpilo ku kráteniu bočných častí ornátu tak, aby pokrýval ruky iba po lakte. Po tridentskom koncile došlo k ďalšiemu skracovaniu a to najmä v súvislosti s používaním tvrdších látok a tvrdších výšiviek. Obdobie baroka prinieslo typ ornátu s celkom skrátenými a výrazne vykrojenými bočnými časťami, skrátenou a voľne splývajúcou zadnou (dorzálnou) časťou s veľkým vyšitým krížom a účelovo vykrojenou prednou časťou v typickom tvare rezonančnej skrine strunových sláčikových nástrojov (husle, viola, violončelo, kontrabas). Zaužíval sa preto názov „husľový“ ornát. Po druhom vatikánskom koncile v súvislosti so zjednodušením liturgie a zjednodušením liturgických odevov došlo aj k strihovým zmenám ornátov. Trendom, ktorý pretrváva do súčasnosti, bol návrat k dlhším zvonovým typom, avšak vyrobených s oveľa ľahších textilných látok, čo umožňuje pohodlné nosenie aj neobmedzenú manipuláciu.

Dalmatika (119)

Diakoni (na rozdiel od kňazov) používajú pri liturgii ako vrchné rúcho dalmatiku. Od ornátu sa odlišuje krátkymi rukávami, ktoré sú na vnútornej strane nezošívané ale opatrené šnúrkami na zaväzovanie.

Pluviál (120)

Vrchný liturgický odev používaný kňazmi pri rôznych pobožnostiach, procesiách, požehnaniach, sobášoch, pohreboch a iných obradoch (mimo svätej omše). Má podobu plášťa a okrem rímskokatolíckej cirkvi sa používa aj v niektorých

protestantských cirkvách.

Štola (121)

Úzky pás látky ako súčasť liturgického odevu, ktorý je znakom kňazskej moci. Nosí sa zavesená na ramenách okolo zadnej časti krku a jej voľné konce smerujú pozdĺž prednej časti tela smerom dole. Štola používa aj diakoni ale títo ju nosia prepásanú cez jedno rameno a šikmo cez chrbát a hrudník.

Superpelícia (122)

Pri niektorých liturgických úkonoch (najmä mimo svätej omše pri pobožnostiach a udeľovaní sviatostí) používajú kňazi superpelíciu. Je to biela košeľa, ktorá vznikla skrátením alby. Okrem kňazov ju zvyknú používať aj miništranti. Môže byť vyrobená ako jednoduchá textília bez použitia rôznych ozdobných prvkov alebo ozdobná. Ako ozdoby sa najčastejšie používajú rôzne výšivky alebo užšie či širšie ornamentálne krajky na rukávoch a spodnom okraji.

Mozeta (123)

Krátky plášť zakrývajúci ramená, časť chrbta a časť hrudníka. Používajú ju pápeži, kardináli, biskupi, kanonici, opáti a iní vyšší duchovní predstavení ako súčasť chórového odevu. Mozety sa líšia farbami zodpovedajúcimi príslušnej hierarchickej hodnosti. Napríklad u kardinálov je to šarlátová farba a u biskupov fialová. Pápež používa päť druhov moziet – letnú, zimnú, pri omšiach za zosnulých, počas adventu a pôstu a veľkonočnú.

Pálium (124)

Biela stuha kruhového tvaru opatrená dvoma voľne visiacerami koncami, ozdobená šiestimi čiernymi krížikmi. Nosí ju okolo krku na omšovom ornáte pápež a arcibiskupi – metropolití (pápež kdekoľvek, metropolití iba v rámci svojej provincie). Vo východných cirkvách má pálium trochu iný tvar, resp. inak sa okolo krku obtáča a prekladá.

Tabarro (125)

Pri niektorých mimoliturgických príležitostiach vidíme pápeža v dlhom červenom plášti bez rukávov, ktorý zahaľuje celú chrbtovú časť tela aj zadné časti nôh a siaha až k zemi. Plášť (taliansky tabarro) našiel uplatnenie aj v akademickom prostredí pri slávnostných príležitostiach. V minulosti tvoril súčasť šatníka aj niektorých vyšších duchovných, poprípade kňazov, ktorí pôsobili ako vychovávatelia.

Rehoľný odev (126)

Počas stáročí sa vyvinulo množstvo rehoľných inštitúcií, založených na kresťanských ideáloch vyplývajúcich z celkovej odovzdanosti sa Bohu v zmysle evanjeliového učenia a slobodného nasledovania Krista. V základnom princípe ich delíme na mužské a ženské, potom podľa názvov prislúchajúcim jednotlivým rádom, kongregáciám a spoločnostiam. Každé rehoľné spoločenstvo sa riadi svojimi predpismi a štatútmi, ktorých súčasťou býva aj povinný spôsob odievania. Vo všeobecnosti má byť rehoľný odev čo najjednoduchší a skromný, čím sa majú navonok vyjadrovať rehoľné ideály vyplývajúce zo sľubov poslušnosti, čistoty a chudoby. V historickom kontexte si rehoľné odevy zachovávali svoju základnú strihovú podobu a menili sa iba v málo významných detailoch (napr. zmena látkového materiálu spôsobená textilným vývojovým trendom a jeho dostupnosťou). Významnejšiu zmenu rehoľného odevu umožnil dekrét II. vatikánskeho

koncilu *Perfectae caritatis* (dekrét o obnove rehoľného života). V článku 17 sa najprv prikláňa k zaužívanej tradícii, keď pripomína že: „...rehoľné rúcho ako znak zasvätenia nech je jednoduché, skromné, chudobné a pritom slušné... zároveň umožňuje prispôsobenie súčasným podmienkam: „...nech vyhovuje zdravotným požiadavkám a nech sa prispôsobí časovým i miestnym okolnostiam a pracovným potrebám...“ Niektoré špecifické odevné prvky rehoľných odevov: **talár** – voľný plášť, **sarrocius** – dlhý úzky pruh plátna na prednej i zadnej strane talára, **škapuliar** – široký pruh látky s otvorom pre hlavu a po bokoch spojený šnúrkami, **cingulum** – šnúra na prepásanie habitu, **opasok** – kožený remeň na prepásanie habitu (niekedy doplnený ružencom), **biret** – mužská štvorhraná pokrývka hlavy, **čepiec (resp. závoj)** – ženská pokrývka hlavy, **kapučňa** – pokrývka hlavy ako súčasť habitu. Ako dominantné a zároveň rozlišujúce vyskytujú sa najmä tieto základné farby rehoľných habitov: čierna, biela, šedá, hnedá a tmavomodrá.

Lubomír Kaľavský

18. Pluralita kríža – Monogramy, alfabetické a numerické tvary, značky a znamienka

V tretej časti tohto cyklu sme hovorili o rôznych tvaroch ramien kríža, ktoré môžu vzniknúť najmä z rôznych geometrických obrazcov alebo iných prvkov. Špeciálnu skupinu však tvoria kríže poskladané z niektorých písmen abecedy alebo čísel. Svoju výnimočnosť odhalia aj niektoré krížové značky a znamienka.

Monogram – je súbor spojených alebo prekrytých začiatkových písmen (iniciálok) z mena a priezviska danej osoby alebo nejakého iného subjektu napr. inštitúcie. V náboženskej terminológii sa často vyskytuje christogram – Kristov monogram, ktorým

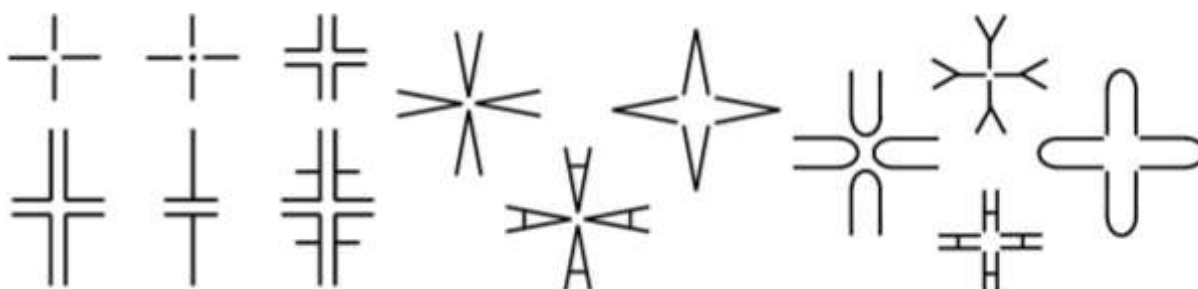

sa znázorňuje meno Ježiša Krista. Tento pozostáva z dvojice krížových písmen gréckej abecedy X (chí) a P (ró), ktoré sú prvými písmenami v slove ΧΡΙΣΤΟΣ – CHRISTOS – KRISTUS. Ďalším známym monogramom je JHS so vztýčeným krížikom nad stredovým písmenom H. Aj tu ide o monogram Ježiša Krista vytvorený zo začiatkových písmen hesla IESUS HOMINUM SALVATOR – JEŽIŠ SPASITEĽ ĽUDSTVA.

Krížovú tematiku vo svojich monogramoch používali aj niektorí panovníci podporujúci a praktizujúci kresťanstvo. Ako ukážku ponúkame kresby cisárskych monogramov Otta II. (955-983) a Karola Veľkého (748-814).

Alfabetické tvary – písmo je súhrn znakov používaných na písomné vyjadrenie jednotlivých hlások. Súbor všetkých písmen istej grafickej sústavy nazývame abeceda

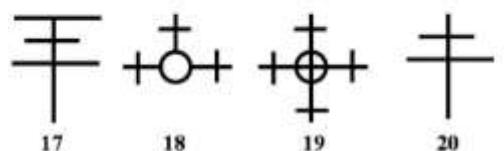
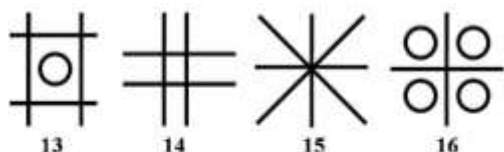
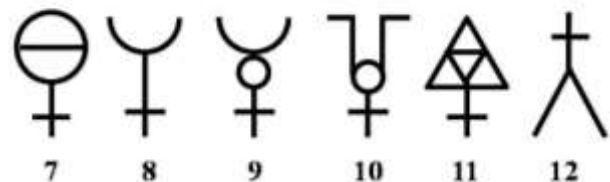
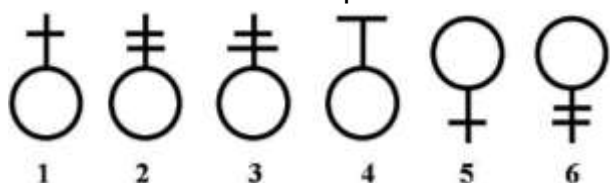
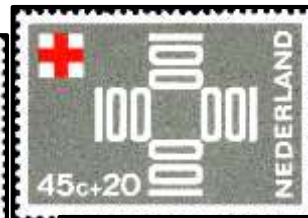
(resp. alfabeta pri gréckej abecede, alebo ako starší názov našej abecedy). Niektoré písmenové znaky majú priamo tvar určitého kríža: T – tau kríž, X – šikmý, resp. ondrejský kríž, Y – vidlicový kríž. Z niektorých písmen môžeme podobu kríža poskladať, keď ich navzájom krížovo vyskladáme.

Ako vhodné sa javia písmená v podobe rovných alebo pravouhlo situovaných čiar napr. I, L, T, F, H, Γ (gama). Zaujímavé tvary dostaneme aj z iných písmen napr. V, A, Y, U, M, N a pod. (viď priložené kresby). Názvy takýchto krížov odvodzujeme od použitých písmen: íčkový alebo ióťový, gammadium, elkový, téčkový, efkový, véčkový, áčkový, účkový, emkový atď.

Numerické tvary – podobne ako sme vyskladali alfabetické tvary krížov ľahko môžeme poskladať aj numerické tvary, keď jednotlivé ramená kríža vzniknú z jednotlivých čísel alebo skupín čísel napríklad letopočtov.

Zmiešané tvary – vzniknú kombináciou alfabetických a numerických tvarov napr. určitého slova v zvislom ramene a k tomu sa viažuci letopočet vo vodorovnom ramene.

Značky – kríže a krížiky rôznych tvarov a polôh vo vzájomnej kombinácii s inými geometrickými obrazcami vytvárajú celý rad symbolov a znakov používaných najmä v dávnych časoch staroveku a stredoveku. Niektoré pretrvali dodnes. Môžeme ich rozdeliť na všeobecné znaky sveta

a prírody (napr. znaky štyroch elementov – zem, vzduch, oheň, voda, znaky nebeských telies, symboly jednotlivých ročných období a pod.), domové znaky, obchodné a tovarové značky, kamenárske a stavebnícke značky, lekárske a alchymistické značky. Niektoré krížové značky z oblasti alchymie si priblížime prostredníctvom kresieb.

1. antimón, 2. prášok, 3. rumelka, 4. liadok, 5. meď, 6. mosadz, 7. síra, 8. vápno, 9. ortuť, 10. surík, 11. sírny olej, 12. bórax, 13. rohovina, 14. olovo, 15. salmiak, 16. ocot, 17. mastenec, 18. magnetovec, 19. soľ, 20. olovnatá bieloba.

Niektoré značky majú viac významov a používajú sa v rôznych oblastiach. Kruh s malým rovnoramenným krížikom na jeho dolnom vonkajšom obvode znamená v alchýmii meď, v biológii samičie pohlavie, v rímskej mytológii

bohyňu Venušu, v gréckej mytológii bohyňu Afroditu a v astronómii planétu Venušu. Túto značku majú vo svojom logu niektoré feministické hnutia a organizácie.

Znamienka – rôzne krížové znamienka sa používajú aj v oblasti školstva, vedy a techniky. Vari najznámejšie sú matematické znamienka + plus a x krát.

Lubomír Kalavský

Nicejský koncil.

Nicejský koncil sa konal v meste Nicea (dnešný Izník v Turecku) a stal sa historickým míľnikom pre celé kresťanstvo. Viac ako 300 biskupov sa vtedy zišlo, aby vyhlásili jednotné vyznanie viery, vyriešili zásadné spory o podstatu Krista a upevnili jednotu Cirkvi, ktorú rozdeľovala ariánska heréza.

Koncil trval od 20.mája do 25.júla roku 325. Tento prvý veľký ekumenický koncil sa konal len dvanásť rokov po skončení prenasledovania kresťanov. Cisár Konštantín totiž v roku 313 vydal Milánsky edikt, ktorý v Rímskej ríši zaručoval slobodu pre všetky náboženstvá vrátane kresťanov. Pomocou kresťanov chcel dosiahnuť jednotu ríše. Jednotu kresťanov však onedlho narušil alexandrijský kňaz Arius, ktorý učil, že Ježiš Kristus nie je Boží Syn, ale je len stvorením. Hoci Ariovo učenie bolo v rozpore s pôvodným učením Cirkvi, získavalo si prívržencov. Utvorili sa dva tábory. Keď cisár Konštantín videl rozkol medzi kresťanmi, rozhodol sa zvolať veľký koncil.

Hlavnou otázkou sporu teda bolo, kým skutočne je Ježiš Kristu. Nicejský koncil Arianovu náuku jasne odmietol a potvrdil, že Syn je „splodený, nie stvorený, jednej podstaty s Otcom“. Zrodilo sa tak Nicejské vyznanie viery, ktoré kresťania po stáročia vyznávajú slovami: „Verím v jedného Pána Ježiša Krista, jednorodného Syna Božieho, ktorý sa z Otca zrodil pred všetkými vekmi... pravý Boh z Boha pravého.“

Medzi najvýraznejších odporcov ariánstva patril mladý diakon Atanáž, vtedajší teologický poradca alexandrijského patriarchu Alexandra. Hoci ešte nebol biskupom, zohral na koncile dôležitú úlohu a neskôr sa stal jedným z najvýznamnejších obrancov viery v Kristovo božstvo. Vo svojich spisoch opakovane zdôrazňuje biblické dôkazy Kristovej večnosti, najmä slová z Jánovho evanjelia: „Na počiatku bolo Slovo, a to Slovo bolo u Boha, a to Slovo bolo Boh.“

Okrem tejto základnej otázky sa stanovilo, že slávenie Veľkej noci bude prvú nedeľu po prvom jarnom splne podľa praxe Rímskej cirkvi a mnohých ďalších cirkví. Rovnako sa prerokovali niektoré disciplinárne záležitosti menšej dôležitosti týkajúce sa vnútorného chodu cirkvi. Nicejský koncil neprijal žiadne rozhodnutie o biblickom kánone ani nezaložil pápežstvo, ako sa niekedy mylne tvrdí. Biskupský úrad aj úrad rímskeho biskupa existovali dávno pred rokom 325. Nicea však upevnila spoločné jadro viery, ktoré spája cirkvi dodnes.

Hoci mal koncil cisársku podporu, jeho závery neboli ihneď všeobecne prijaté. Spor o Kristovo božstvo pokračoval ešte desaťročia a niektorí neskorší cisári znovu podporovali ariánov. Až v roku 380 vyhlásil cisár Theodosius I. nicejské kresťanstvo za štátne náboženstvo Rímskej ríše. O rok neskôr, na prvom koncile v Konštantínopole, bolo vyznanie viery potvrdené a doplnené o články týkajúce sa Ducha Svätého a Cirkvi.

Pápež František ku koncilu pripomenul: „Tento koncil predstavuje zásadnú etapu vo vývoji vyznania, ktoré zdieľajú všetky cirkvi a cirkevné spoločenstvá. Aj keď sme na ceste k obnoveniu plného spoločenstva medzi všetkými kresťanmi, uvedomujeme si, že táto jednota môže byť iba jednotou vo viere.“ Pápež Lev IVX. Nicejský koncil považuje za

historický kompas, ktorý by mal viesť kresťanov k viditeľnej jednote.

K tohtoročnému výročiu koncilu Vatikánska pošta vydala 27.mája poštovú známku (v aršíkovej úprave) v hodnote 2,00€.

spracoval JV

Koniec osmanských ambícií v Strednej Európe.

Ambície Osmanov o zisk nových území v Európe nepoľavovali ani v XVII.storočí. Pomáhali im k tomu aj povstania proti panovníkovi vedené sedmohradskými šľachticmi, ktorí sa pre presadenie svojich záujmov spájali s Turkami, ktorých privádzali aj na územie Slovenska. V roku 1681 sa pravidelne stretávali proti sebe vojska kežmarského rodáka Imricha Tököliho a habsburgovcov. V tomto roku poskytli Turci Tökölimu vojenskú pomoc a podporovali aj jeho snahy stať kráľom Horného Uhorska. V januári 1682 sa na tajnom stretnutí predstaviteľov Osmanskej ríše rozhodlo o výprave proti Habsburgovcom a ich sídlu Viedni. No z dôvodu mimoriadne silnej zimy, ktorá neskôr prešla do dlhotrvajúcich dažďov, bola výprava odložená. Terén sa stal rozbahnený a neprejazdný. Osmani sa vydali na pochod až koncom marca 1683, kedy sa ich vojska pohli z Erdine. Presun osmanskej armády do vnútra Uhorska, ktorého väčšina južnej časti bola v rukách moslimov, trval viac ako tri

mesiace. Počas tohto náročného pochodu sa v radoch tureckých vojakov objavovali náznaky nespokojnosti. No aj teraz sa našli vo vedení habsburskej armády osoby, ktoré toto nebezpečenstvo podceňovali. Keď sa však 7.júla 1683 objavila turecká armáda pri sútoku rieky Litavy a Dunaja, tvoriacich hranicu medzi Uhorskom a Rakúskom, uvedomili si svoj omyl. Cisár s rodinou a vojenskou radou sa okamžite rozhodol opustiť Viedeň. Jeho rozhodnutie rýchlo nasledovali aj viacerí členovia najváženejších rodín a dôležití viedenský obchodníci a úradníci. Vo Viedni ostalo asi

tisíc vycvičených vojakov, ktorí mali zabezpečovať obranu mesta proti obrovskej tureckej presile. Odhaduje sa, že vojsko vedené veľkovezírom Kara Mustafom malo vyše 200tisíc vojakov. Obrana Viedne bola zverená veleniu skúseného Ernsta Rüdiger von Starhemberga.

14.júla 1683 pritiahla mohutná turecká armáda k Viedni. Dva dni jej trvalo zaujatie pozícií a obklúčenie Viedne. Pre obyvateľov mesta to bol hrozný pohľad. Všade okolo videli nespočetné množstvo stanov s polmesiacom, vozov, koňov, tiav a najmä do boja odhodlaných Osmanov. Nik z obyvateľov nevedel, čo ich čaká, ale boli si vedomí náročnej úlohy obrany svojich životov a viery pred nebezpečným moslimským protivníkom. Viedenčanov

povzbudzoval svojim slovom mních – pápežský legát Marek z Aviana. Našťastie aj Kara Mustafa si bol veľmi istý svojim úspechom a preto sa namiesto priameho útoku, čo by znamenalo takmer isté víťazstvo z dôvodu veľkej prevahy vojska aj diel, rozhodol k zdĺhavému obliehaniu. Historici tvrdia, že Kara Mustafa chcel získať mes-

to aj s jeho bohatstvom pre seba nezničené a pri priamom útoku by došlo k rabovaniu mesta Turkami pre korisť. Obliehanie spočívalo najmä v ostreľovaní hradieb a ich postupnom podkopávaní a podmínovaní. Tunelári pracovali neprestajne vo dne aj v noci. No ani obrancovia nezaháľali. Tiež kopali tunely a znemožňovali prácu tureckých tunelárov. A aj napriek obklúčeniu sa podarilo do mesta dostať posily a zásoby. Rozhodujúca bitka začala ráno 12.septembra, kedy sa vojska pod velením Karola Lotrinského začali približovať k obklúčenej Viedni. Prvé útoky dokázali turecké vojska ešte odrážať. No zmätok v tureckom tábore zapríčinil sám veľkovezír, ktorý opustil svoje miesto a na koni, so štandardou Proroka odcválal ku svojmu stanu v hlavnom tábore. Niektorí vojaci to pochopili ako ústup a aj oni opustili svoje pozície a dali sa na útek. No a v tomto zmatku sa objavil Poľský kráľ Ján Sobieski, so svojím oddielom takmer tritisíc husárov a dvojnásobným počtom ďalších jazdcov. Už len prítomnosť mohutného jazdeckého vojska zlomila morálku Osmanov. Jazda podporená husármi doslova rozprášila Osmanov a donútila ich k úteku. Bitka skončila po 12.hodinách úplným víťazstvom kresťanských vojsk. Samotný veľkovezír utiekol z boja, čím si podpísal svoj osud. Aj keď sa vinu pokúšal zvaliť na budinského pašu, ktorému sa ušiel hodvábny povraz, neunikol mu ani on. Pri tejto bitke treba

pripomenúť aj zásluhy nášho kardinála Juraja Selepčeniho, ktorý sa diplomatickými stykmi zaslúžil o pomoc Jána Sobieskeho, boj proti Turkom finančne podporoval zo svojej pokladnice a obrancov Viedne „vyzbrazil“ medailónom Panny Márie. Pápež Inocent XI. povýšil z vďačnosti deň víťazstva 12.september na sviatok „Mena Panny Márie“. A víťazstvo pri Viedni dokázalo všetkým, že porážka Osmanov je reálna.

V nasledujúcich rokoch bol spod tureckej nadvlády oslobodený Ostrihom, Štúrovo, Jäger, Páťkostolie(Pecs)... V septembri 1686 sa podarilo vojskám Svätej koalície dobyť aj Budín. Tým boli Turci vytlačení zo strednej Európy. Počas tejto bitky sa do dejín vojenstva zapísal aj neskorší veľký rakúsky vojvodca Eugen Savojský. No k úplnej porážke Osmanov došlo až v roku 1697 v bitke pri Zente. Pri spomienkach na odvahu našich predkov, brániacich kresťanstvo

V nasledujúcich rokoch bol spod tureckej nadvlády oslobodený Ostrihom, Štúrovo, Jäger, Páťkostolie(Pecs)... V septembri 1686 sa podarilo vojskám Svätej koalície dobyť aj Budín. Tým boli Turci vytlačení zo strednej Európy. Počas tejto bitky sa do dejín vojenstva zapísal aj neskorší veľký rakúsky vojvodca Eugen Savojský. No k úplnej porážke Osmanov došlo až v roku 1697 v bitke pri Zente. Pri spomienkach na odvahu našich predkov, brániacich kresťanstvo

a národ pred inváziou Islamu, musíme byť aj dnes opatrní na udalosti, ktoré sa

dejú okolo nás. Hoci niektoré na prvý pohľad vypadajú neškodne, treba dávať pozor, čo sa môže z toho vyvinúť. Obsadzovanie území nemusí prebehnúť vždy len vojenskou silou.

J. Rusnák

Apoštol svätý Ondrej

Svätý Ondrej (+okolo roku 60) bol apoštolom a mučeníkom. Narodil sa v Betsaide približne v tej dobe ako Ježiš. So svojim mladším bratom Šimonom, neskorším apoštolom Petrom, žil v Kafarnaume na severnom brehu Genezaretského jazera. Obaja bratia sa živilí rybolovom. Ondrej bol spočiatku učeníkom sv. Jána Krstiteľa. Z Jánovho evanjelia sa dozvedáme, že Ján Krstiteľ stál so svojimi dvomi učeníkmi, keď išiel okolo Ježiša. Ján identifikoval Ježiša ako Mesiáša. Jeden z tých učeníkov bol Ondrej, ktorý hneď išiel za svojim bratom Šimonom a priviedol ho k Ježišovi. Ich rozhodnutie nasledovať Ježiša sa zakladá na spoznaní, že Ježiš je pravý Mesiáš. Udalosti povolania Ondreja a Šimona trochu ináč podávajú evanjelisti Matúš a Marek. Oboch bratov Ježiš

povoláva súčasne a oboch poveril hlásať evanjelium slovami: "Poďte za mnou a ja z vás urobím rybárov ľudí."

V evanjeliu podľa Jána sa prítomnosť Ondreja spomína pri rozprávaní o zázračnom rozmnožení chlebov na brehu Genezaretského jazera, keď Ondrej upozorňuje Ježiša na prítomnosť chlapca, ktorý mal so sebou päť jačmenných chlebov a dve ryby.

S Ondrejom sa ďalej stretávame v Jánovom evanjeliu v epizóde o niekoľkých Grékoch, ktorí prišli do Jeruzalema, aby sa poklonili izraelskému Bohu. Títo Gréci chceli vidieť Ježiša, ktorý sa vtedy zdržiaval pred svojim utrpením v Jeruzaleme. So svojou žiadosťou sa obrátili na Filipa, ten si zavolať za spoločníka Ondreja a spoločne išli za Ježišom. Obaja učeníci s gréckymi menami poslúžili Ježišovi ako tlmočníci a sprostredkovatelia. Staroveké tradície vidia v Ondrejovi nie iba tlmočníka niekoľkých Grékov pri stretnutí s Ježišom, ale považujú ho za apoštola Grékov v rokoch, ktoré nasledovali po zoslaní Ducha Svätého.

Novozákonné knihy nám nič nehovoria, kde a ako účinkoval apoštol Ondrej. Ďalšie správy o živote Ondreja sú zachytené starokresťanskými spisovateľmi (Eusébius, Origenes, Hieronym). Ondrej sa vydal na evanjelizačné cesty a jeho zastávkami boli viaceré miesta okolo Čierneho mora. Na severe Čierneho mora pôsobil na území Ukrajiny, vtedajšej Skýtii. Existujú dôkazy o tom, že niektorí Skýti prijali kresťanstvo, dokonca existovali skýtski biskupi.

Na území južnej Ukrajiny žili aj Gréci, medzi ktorými boli kresťania. Rímski cisári ich vyhánali a neskôr sa stali kazateľmi Kristovho učenia. Najznámejší z týchto „ukrajinských Grékov“ bol pápež Klement I. Rímsky (+okolo roku 97), ktorého cisár Traján vyhnan do Chersonu. Keď prišiel Klement do Chersonu, už tam boli kresťania. Podľa teológa Ireneja (+asi 202) sv. Klement bol štvrtým nástupcom apoštola Petra na rímskom stolci.

Apoštol Ondrej hlásal Božie slovo pozdĺž rieky Dneper. Podľa legend z Kyjevskej Rusi Ondrej prišiel aj na miesto dnešného Kyjeva. Na vrchu, kde je teraz historické centrum Kyjeva, postavil kríž, požehnal Kyjevské vrchy a slávne predpovedal vznik veľkého mesta. Na tomto mieste, na základoch starého kostola, dnes stojí monumentálny Andrejevský chrám z roku 1762 postavený podľa talianskeho architekta Rastrelliho. O veľkej úcte k apoštolovi Ondrejovi svedčia aj monumentálne sochy v Kyjeve.

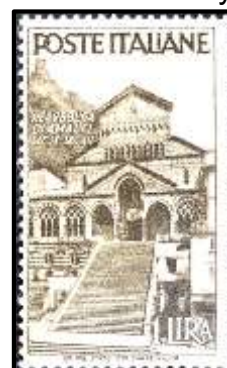
Podľa starokresťanských spisovateľov apoštol Ondrej navštívil Gruzínsko, na juhu Čierneho mora Kapadóciu, Galíciu, krátko sa zdržal v Efeze odkiaľ prešiel do gréckej kolónie Byzantion, kde založil biskupstvo. Odvtedy sa apoštol sv. Ondrej uctieva ako hlavný patrón a zakladateľ Byzantskej cirkvi s prívlastkom Protoklétoš – prvý povolaný.

V roku 50 sa sv. Ondrej vrátil do Jeruzalema, aby sa zúčastnil na prvom cirkevnom sneme, ktorý sa spomína v Skutkoch apoštolov. Vtedy sa stretol aj so svojim bratom Šimonom Petrom.

Svoju vieroučnú apoštolskú činnosť v Čiernomorí ukončil na juhu Grécka v Achájsku, ktoré sa mu stalo osudným. V achájskom hlavnom meste Patras okolo roku 60 – za vlády Nera – bol zatknutý miestodržiteľom Egeom. Ten ho nútil, aby slúžil pohanským bohom. Sv. Ondrej túto modloslužbu odmietol, preto bol zajatý, uväznený a odsúdený ukrižovaním na kríži. Podstúpil mučenícku smrť na kríži v tvare X, ktorý sa odvtedy nazýva Svätoondrejský kríž. Podľa tradície, keď zbadal kríž postavený pre neho, takto zvolal: „Zdravas, milovaný kríž! Získal si krásu od údov Pána. Lebo predtým ako na teba Pán vystúpil, bol si postrachom zeme, ale teraz skrze teba idem k svojmu Pánovi.“ Tento výrok v trochu zmenenej podobe spomínajú aj cirkevní otcovia, spisovatelia, ale tiež nitriansky sídelný biskup Karol Kmeťko (+1948), ktorý bol zanietený pre misie.

Apoštol sv. Ondrej bol pochovaný v Patrase. Roku 357 boli jeho ostatky prenesené do Konštantinopolu, dnešného Istanbulu a v 13. storočí do juhotalianskeho mesta Amalfi, neďaleko od Neapola. Tu odpočívajú v Bazilike sv. Ondreja v krypte pod oltárom. Roku 1462 počas pontifikátu pápeža Pia II. preniesli relikviár so svätcovou hlavou do Ríma, ktorý pápež Pavol VI. roku 1964 ako dar zmierenia vrátil späť do Patrasu, miesta Ondrejovej mučeníckej smrti.

Sv. Ondrej je patrónom aj Škótska. Stará legenda hovorí, že v čase, keď prenášali ostatky apoštola Ondreja z Patrasu do Konštantinopolu, grécky mních sv. Regulus bol počas sna poverený anjelom k prevozu relikvie sv. Ondreja na koniec sveta. Regulus prešiel cez celú Európu, prešiel loďou cez more do

Británie, až vo východnom Škótsku, v dnešnom St. Andrews, ho anjel zastavil. Tu dal postaviť kaplnku na uloženie relikvie. V časoch bojov o nezávislosť Škóti išli bojovať s pokrikom: „V mene Boha a sv. Ondreja“. Po víťaznej bitke Škótsko vyhlásilo apoštola sv. Ondreja za svojho patróna a od roku 1358 je v škótskej zástave uhlopriečne uložený biely svätoondrejský kríž na tmavomodrom podklade.

Sv. Ondreja si za svojho patróna zvolilo viacero krajín, miest. Jeho meno nesie niekoľko významenani a rádov. Na Slovensku je sv. Ondrejovi zasvätených okolo 40 kostolov. V Bratislave nesie jeho meno aj jeden z najstarších zachovaných cintorínov, známy Ondrejský cintorín, kde nad hlavnou bránou je umiestnená plastika svätca. Svätý Ondrej je tiež patrónom Košickej arcidiecézy.

Katarína Vydrová

Obzretie sa za prvými informáciami vo filatelistickej tlači o založení Spoločenstva Svätý Gabriel na Slovensku

Od založenia Spoločenstva Sv. Gabriel uplynulo 33 rokov. Sú to akoby symbolické Kristove roky. Za ten čas sa v Spoločenstve veľa udialo, čo bolo k úžitku jeho členov po stránke kresťanskej i spoločenskej a samozrejme, filatelistickej. Pritom každé stretnutie členov, každé nové číslo bulletinu Sv. Gabriel potvrdzuje, že záujmová činnosť, akou je filatelia, vie členom poskytnúť to, čo v tomto Spoločenstve očakávali: priateľstvo, pohodu, poučenie hovoreným i písaným slovom k dejom viery v minulosti i súčasnosti. Je to pokojné sprevádzanie tým, čo kresťanstvo ľudstvu dalo a dáva.

Ale, kedy a kde bol u nás prvý oznam o založení Spoločenstva Sv. Gabriel?

Bol rok 1992. V čísle 2/1992 časopisu FILATELIE na strane 95 bol informatívny článok podpísaný značkou - jv -. Obsah článku začínal: *"Isto viete, že Svätý Gabriel archanjel je nebeským patrónom filatelistov. Zároveň "Sv. Gabriel" je i názov medzinárodnej federácie spoločenstva zberateľov poštových známok s kresťanskou tematikou. Túto tematiku nebolo možné rozvíjať v minulom režime. V nových podmienkach sa stav mení. Na výstave poštových známok STREDNÉ SLOVENSKO v Ružomberku 1992 už boli vystavené exponáty ako Ján Pavol II. - pútnik pokoja, Christkindel, Vatikán, Andrej Hlinka. Prvotiny exponátov by tu teda boli a čo ďalej? Nadšenci, ktorí chcú organizovať svoju prácu v rámci "Klubu Svätý Gabriel", obraciame sa na zberateľov či sympatizantov kresťanskej filatelie: pomôžte nám upevniť túto oblasť na Slovensku. Kontakt je na adrese: Ján Vallo, Kinská 127, 013 13 Rajecké Teplice".* Toto boli prvé informujúce riadky vo filatelistickej tlači v Česko-Slovensku o snahe založiť Spoločenstvo Sv. Gabriel.

Osobne ma uverejnenie tohto oznamu potešilo, pretože po rehabilitácii v decembri 1989 bol som opäť členom redakčnej rady federálneho časopisu FILATELIE v Prahe, ale už predtým som vedel, že dôstojný pán Ján Vallo, zamýšľa toto Spoločenstvo na Slovensku založiť. Totiž predtým navštívil niekoľkých predpokladaných záujemcov, ktorí by mohli byť aktívni pri zakladaní Spoločenstva. Navštívil ma v mojom bydlisku v Martine, kde mi o zámere porozprával s prosbičkou byť organizačne i publicisticky nápomocný, ... prisľúbil som. V tom čase v roku 1991 zanikli krajské výbory, odpadla mi funkcia predsedu stredoslovenského KV ZSF so sídlom v Martine, ale pribudli mi povinnosti pri zakladaní časopisu SLOVENSKÁ FILATELIA, kde po založení som bol predsedom redakčnej rady a zakladal som Spolok stredoslovenských námetových filatelistov, ktorý mal udržiavať

kontinuitu aj medzi klubmi. Pochopenie bolo u členov Spolku "námetárov", z ktorých ôsmi sa stali aj zakladajúci členovia Spoločenstva Sv. Gabriel. Boli to poprední filatelisti - dopisovatelia, vystavovatelia, prednášatelia, organizátori filatelistického života v kluboch filatelistov.

Prvý informatívny oznam v časopise FILATELIE, (autora d.p. Jána Vallu) mal pripomienku v článku Jána Mičku v čísle 9/1992 na strane 355 s nadpisom: "Ad: Sv. Gabriel na Slovensku". Obsah článku: *"Myslím, že nový okruh zberateľov zaoberajúcich sa náboženskou, kresťanskou filateliou, možno len privítať. Autor niekoľkokrát používa pojem "kresťanská" filatelia. Nie je to tak dávno, čo sme prestali v súvislosti s filateliou používať jeden prívlastok, ktorým sa v stanovách a rozličných smerniciach len tak hmýrilo. Dôvodilo sa, že filatelia nemôže byť vo svojej podstate socialistická ani kapitalistická, aj keď sme sa s týmito pojmami veľmi často stretávali v diskusiách o angažovanej filatelii. Potom je na mieste otázka, či je správne používať pojem "kresťanská" filatelia? Ak áno, potom by mala jestvovať aj budhistická filatelia. Otázku kladiem vážne, vôbec nie s úmyslom zneváženia alebo dokonca odsudzovania novo sa tvoriaceho spoločenstva. Každá skupina zberateľstva má právo na organizovanie a je šťastím, že filatelia, tento koníček miliónov dáva príležitosť k výberu svojej témy každému. Pritom terminologické problémy alebo názorová nejednotnosť v niektorých otázkach už nikdy nemôžu a ani nesmú byť hrádzou v rozvíjaní filatelie, možno práve naopak, mali by byť dôvodom k odstraňovaniu rozporov a jej skvalitneniu a napredovaniu".* Toľko príspevok Jána Mičku na prvý informatívny článok d.p. Jána Vallu.

Samozrejme, Janko Mička mal právo povedať svoj názor a bolo na ňom aké slová a prirovnania v článku použije. Myslím, že chcel, aby sa Spoločenstvo varovalo prívlastku, "kresťanská filatelia" (hoci v prvej vete sám ten termín použil). Podstata je, že varoval, lebo sám zažil, ako je tlačový orgán Zväzu slovenských filatelistov ZVESTI ZSF presycovaný pojmami angažovaná, pokroková, progresívna filatelia. Treba povedať, už pri zostavovaní stanov Spoločenstva sa napádaný termín nepoužil a stanovy sa spracovali (aj s prihliadnutím na zahraničie) v marci 1992. Možno viac povie samotná preambula stanov: *"Spoločenstvo Svätý Gabriel je otvoreným dobrovoľným združením zberateľov filatelistického materiálu s kresťanskou tematikou. Jeho činnosť slúži k ohlasovaniu evanjelia prostredníctvom filatelie, k porozumeniu medzi kresťanmi a kresťanskými cirkvami a k osvete na poli filatelie. Pôsobnosť Spoločenstva je celoštátna".*

Ďalší informatívny článok z obdobia založenia Spoločenstva Sv. Gabriel bol uverejnený v bulletine MARTINIA, vydávaného v KF v Martine v čísle 4/1992 z júna 1992 ročník XVII. autora Dr. Otta Gáťa z osobných poznatkov účastníka: *"Deň 16.máj 1992 bol slnečný. Do Katolíckeho domu v Konskej, kde sa mali pozvaní stretnúť, inak obec Konská hraničí s mestom Rajecké Teplice, od vlaku je to približne niečo cez kilometer, pešo sme prešli asi za 10-12 minút. Teda, ako kto. Od vlaku som išiel s jedným pánom z Opavy, ktorý cestoval už od polnoci a pred farským úradom bol ďalší, ktorý prišiel z Medzilaboriec. Na priečelí farského úradu nás upútal reliéf, sv. Cyril a Metod, ako nám povedal pán farár, dielo majstra Vincenta Hložníka. Na farskom úrade prichádzajúcich raňajkami hostila mamička pána farára. V Katolíckom dome bola inštalovaná výstava, ktorú pripravil dôstojný pán Janko Vallo. On vystavoval exponáty Vatikán a Ján Pavol II. - pútnik pokoja, Marián Zák z Trenčína vystavoval exponát Sakrálné umenie, stavby, Andrej Kvas vystavoval exponát Martin Luther, Milan Móric z Martina - Blízki Bohu, Dr. Severín Zrubec exponát Dnes sa točia rotačky - Iluminácie, Otto Gáťa exponáty Slúžili cirkvi a národu (kňazi národovci a spisovatelia) a Solúnski bratia. V divadelnej sále sa zišlo 18 členov z prihlásených 36. Dôstojný pán Ján Vallo otvoril prvé stretnutie členov SSG. Podľa návrhu stanov, zvolili sme termín "Stretnutie členov", ako najvyšší orgán Spoločenstva. Z prejavov sme sa dozvedeli, že farár Ján Vallo je členom Weltbundu St. Gabriel už niekoľko rokov v zahraničí a podobne consenior ev.a.v Andrej Kvas v Nemecku a obaja majú literatúru i časopisy zo zahraničia. Preto bola inštalovaná*

aj výstava literatúry a časopisov. Počas rokovania sa dohodli niektoré podmienky Spoločenstva ako právneho subjektu, emblém, ktorý navrhol d.p. Ján Vallo, presný názov a podnázov bulletinu. Dohodlo sa, že prvé číslo vyjde v roku 1992. Zvolil sa výbor v zložení: d.p. farár Ján Vallo - predseda, consenior ev.a.v. Andrej Kvas - podpredseda, Pavol Ondráška - tajomník, Dr. Otto Gáťa - redaktor bulletinu. Poslali sme pozdravné listy Jánovi Chryzostomovi kardinálovi Korcovi, generálnemu biskupovi cirkvi ev.,a.v. Pavlovi Uhorskaiovi a tajomníkovi ZSF JUDr. Jozefovi Olahovi. V prestávke bol na farskom úrade pripravený obed, po ktorom Otto Gáťa predniesol svoju báseň Zvonenie Svätého Gabriela (je uvedená v prvom čísle bulletinu Sv. Gabriel z roku 1992). Z prihlášok bolo konštatované, že priemerný vek prihlásených členov je 55 rokov, najviac záujemcov je zo

stredného Slovenska - tretina. Dohodli sa niektoré zásady, napríklad, každý člen dostane číslo bulletinu, v každom roku sa uskutoční najmenej jedno stretnutie členov, stanovil sa členský príspevok a niektoré ďalšie aktivity potrebné pre činnosť Spoločenstva, z ktorých podstatné doplnia sa v stanovách Spoločenstva. Takže, prečo Spoločenstvo Sv. Gabriel? Po roku 1989 nebol dôvod na vyckávanie. Zistilo sa, že v tamtych rokoch filatelisti tvorili aj "zakázané" témy. Čas uniká, uniká prchavý majetok každého z nás, treba tvoriť. Spoločenstvo sa založilo a roky ukážu, že vie byť živé, lebo sústreďuje tvorivých členov. Už vzhľadom na vek je záruka, že nebude trpieť mladíckymi chybami. Nemá v pláne žiadne prestíže, nebude blúdiť ideológiou, naopak má predpoklady konať striedavo, venovať sa svojmu poslaniu dôstojnosťou členov. V Spoločenstve je jedna z ciest k vzdelaniu ducha."

Dr. Otto Gáťa

Novinky Slovenskej pošty – kresťanská tematika

5.9.2025: Sběratel 2025

Poštový lístok s prítláčou: 344 CDV 226/25

Na prítláči vľavo hore je Týnsky chrám Matky Božej a vpravo dole by mohla byť ešte aj nejaká kaplnka

Novinky České pošty – kresťanská tematika

18.6.2025: Pohľad na Pražský hrad (samolepiaca písmenková vlastná známka ČP)

- nominálna hodnota: Z (54.- Kč) – v TL po 25 známok + horná prítláč
- výtvarný návrh: grafická úprava: Tomáš Říha; foto: Robert Tichý
- technika tlače: plnofarebný ofset
- náklad: 100.000 známok

Na portáli České pošty môžeme sa dozvedieť k tejto známke nasledovné:

Námět: pohled na dvě významné památky Prahy – Karlův most a Pražský hrad. Karlův most je nejstarší stojící most přes řeku Vltavu. Stavba Karlova mostu byla dokončena v roce 1402. Na mostě je umístěno 30 převážně barokních soch a sousoší. Pražský hrad

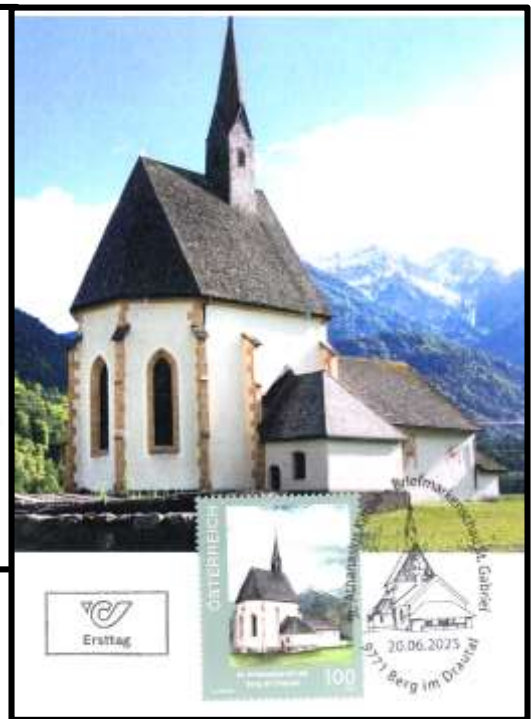
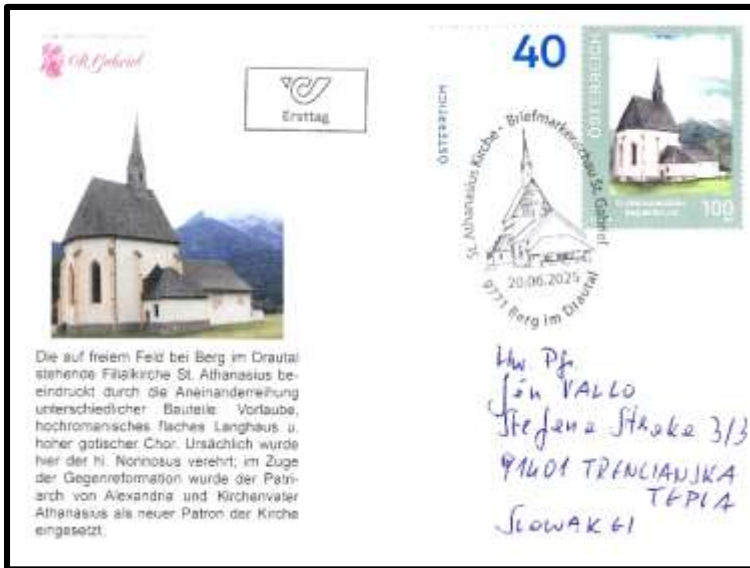
je považován nejen za symbol města, ale i české státnosti. Se svými rozměry 570 m délky a 128 m šířky je jeden z největších komplexů na světě. Součástí hradu je katedrála svatého Víta. V horní části známky i tiskového listu je nápis PRAHA.

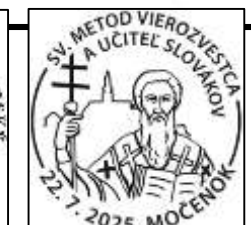
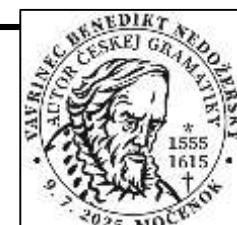
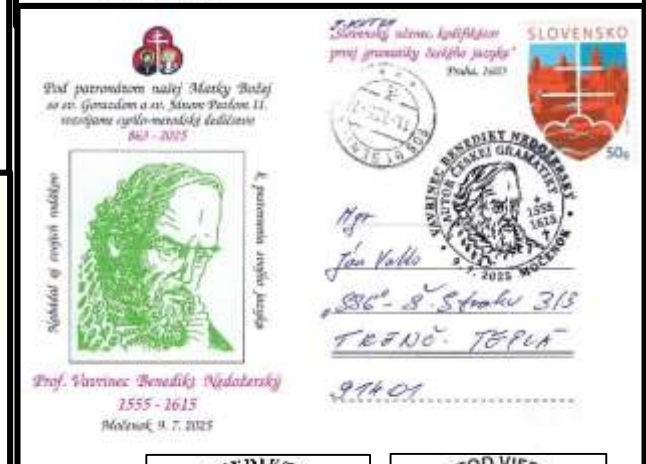
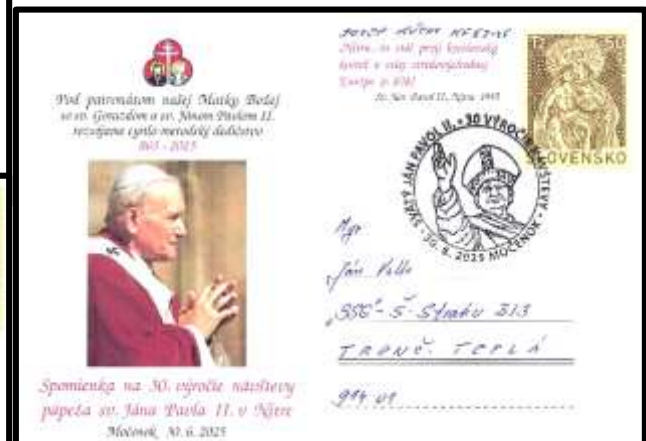
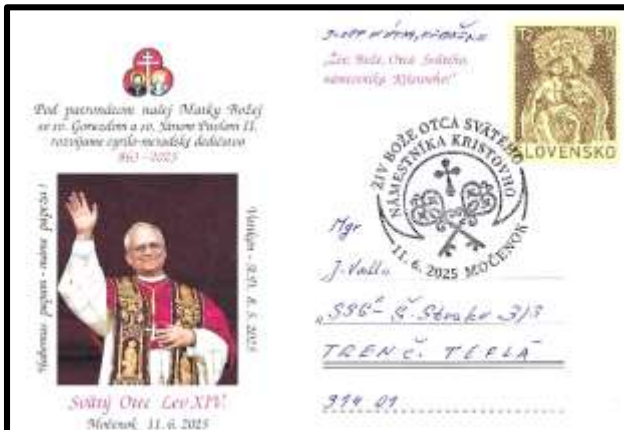
Kronika Sv. Gabriela

- znova máme pekné pozdravy z Rakúska

- a opäť i Močenok

Platba členských príspevkov:

Za rok 2024 zostalo nezaplatených ešte 17 členských príspevkov (ev. čísla): 14, 70, 87, 97, 103, 136, 137, 150, 158, 163, 172, 182, 183, 192, 194, 195, 197

Za rok 2025 majú zaplatené členské títo členovia s evidenčným číslom: 1, 10, 13, 16, 18, 19, 22, 30, 31, 32, 37, 40, 45, 49, 51, 59, 65, 72, 74, 75, 77, 78, 80, 82, 83, 84, 85, 92, 95, 104, 105, 119, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 134, 138, 139, 143, 147, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 160, 161, 162, 165, 168, 169, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 181, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 196, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218

Tento zoznam je zároveň i potvrdenka že členský príspevok je v tom-ktorom roku zaplatený.

Členská základňa SSG – stav k 10.9.2025

V našich radoch vítame ďalšieho nového člena SSG:

221. **PITOŇÁK Štefan**, 059 35 **BATIZOVCE**, Jurkovičova 59
oltáre, architektúra, biblické príbehy

Želáme mu hodne potešenia i poučenia z kresťanskej filatelie – veríme, že sa bude medzi nami dobre cítiť a členstvo v SSG bude pre neho prínosom.

Ku dňu 10.9.2025 je celkový počet členov v SSG 122 (SR – 111, ČR – 8, Poľsko – 1, Rakúsko – 1, SRN – 1)

